

1 Museu Objecte

CASA PAIRAL

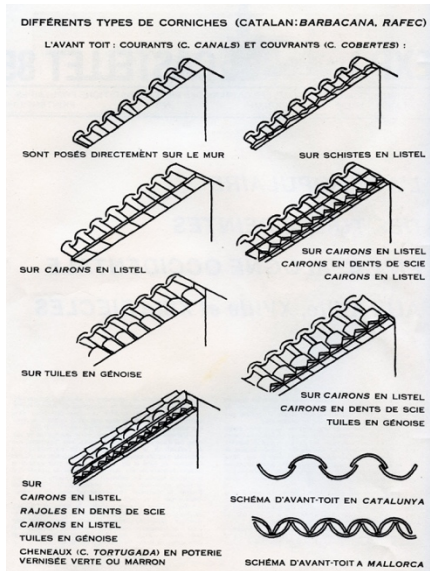
« Quan em trobo sol, llavors, davant dels meus pilars, les meves parets i les meves cornises, llavors, dic, deixo caure sobre aquestes pedres mudes una mirada d'amor », en la carta del 28 d'abril de 1844 de Viollet-le-Duc al seu pare.

O quan a Catalunya cal alçar la vista per descobrir cornises que elles són xerraires...

Teules pintades, datades de 1721,
sota la coberta de l'ermitatge de Sant Ferriol, Ceret (66)
Foto © Gilles Peyre, Casa del Patrimoni, Ceret (66)

Fins a mitjan del segle 19, és una particularitat de l'art popular a Catalunya, sobretot al Vallespir i als Aspres (66), però també a les Illes Balears i al País Valencià (SP), es tracta de les cornises compostes de **teules canals** o de **cairons adornats de motius pintats**.

Plafó de l'exposició de 1985 del Museu Casa Pairal « *Les teules pintades a la Catalunya occidental* » (66) figurant els diferents tipus de cornises

Document © Casa del Patrimoni, Ceret (66)

Els mestres d'obra posaven directament sobre la paret una o diverses rengleres de teules que formen una tancadura de la cara inferior del ràfec, indiferentment sobre la cara còncava o convexa, avançant així la teulada, amb l'objectiu d'evitar el regalim al llarg de les façanes. Amb tot, a vegades, un canaló o un canal de terrissa envernissada estava situat damunt d'aquesta cornisa.

A vegades es barrejaven a les teules sigui plaques d'esquist sobresortint, sigui cairons disposats en rengleres, paral·leles o perpendiculars a la paret, o bé de forma irregular.

Entre els cairons hom distingeix:
 el *cairó* de 44x21,5x 5cm,
 el *maó* de 29/33x14/16x4,5/6,5cm
 la *petita rajola* de 29/33x14/16x1,8/2,8cm
 la *gran rajola* de 44x21,5x2,8cm
 La *teula* mesura 50 cm de llarg.
 (dimensions establertes el 1780 per ordenança reial del Rosselló i que fluctua lleument segons el rajoler)

Ràfecs amb teules i cairons o plaques d'esquist.
 Foto © Gilles Peyre, Casa del Patrimoni, Ceret (66)

Els elements de la cornisa consten de dibuixos que no eren només decoratius. Sovint tenien un sentit simbòlic que eren el testimoni de creences populars o religioses. Havien de protegir les habitacions i els seus ocupants, igual que una creu o un espanta bruixes col·locats a la carena del teulat, o encara el card amulet penjat a les portes, ... Fan part d'una cultura, amb les seves tradicions.

al costat, a l'esquerra, creu i espanta bruixes

i, a la dreta, card amb fulles d'acant anomenat *Carlina*.
Foto © Gilles Peyre, Casa del Patrimoni, Ceret (66)

Els dibuixos, que eren dedicats només als edificis destinats a habitatges, eren pintats sota les teules, els cairons, o les rajoles, per tal que se'ls vegin des del carrer.

Generalment són traços blancs realitzats amb calç, després de la cocció de les peces i abans que se'ls col·loqui: anàlisis químiques, proves de cocció a la Rajoleria de Sant Joan Pla de Corts (66) i l'observació de peces dipositades ho confirmen.

Teules o cairons que consten de dibuixos amb calç sobreeixint sobre el cantell, o en part amagats durant la col·locació (cf. creu de Malta de Llauró, a baix a la dreta). Foto Brígida Payrou-Neveu i Georges Michel in *le Pegau*, n°18, setembre de 2020

Aquests dibuixos són:

- sigui geomètrics (triangles, quadrícules o quadrats amb o sense punt blanc en el seu centre, línies paral·leles determinant rombes, a vegades amb un traç central envoltat d'una línia sinusoidal, ...). Se sol trobar sovint el motiu en reserva del triangle de color de rajola del qual la punta és girada cap a l'exterior.

També es tallen alguns dibuixos durant la col·locació.

A Llauro (66), la casa Saqué,
amb teules romanes presentant dibuixos clàssics,
i, sobre el ràfec, una llegenda i formes geomètriques.
Foto © Museu Casa Pairal, Perpinyà

- sigui d'inspiració vegetal (agulles de pastor, gramínies, alzina surera, card,...)

Foto © Gilles Peyre, Casa del Patrimoni, Ceret (66)

- sigui figurant éssers vius (homes, dones, nens o animals, com ara ànecs, gallines, pollets, bous,...), i fins i tot un personatge de conte (com el Gat amb botes i la seva dona a Llauro),

Motiu antropomòrfic sobre una teula romana
del Mas Verdaguer de Sant Miquel de Llores (66).
Foto © Museu Casa Pairal, Perpinyà

- o bé representant símbols o objectes religiosos (creu llatina o de malta, calvari, custòdia, instruments de la passió, flor de lliri, barca, peix, roda, ...),

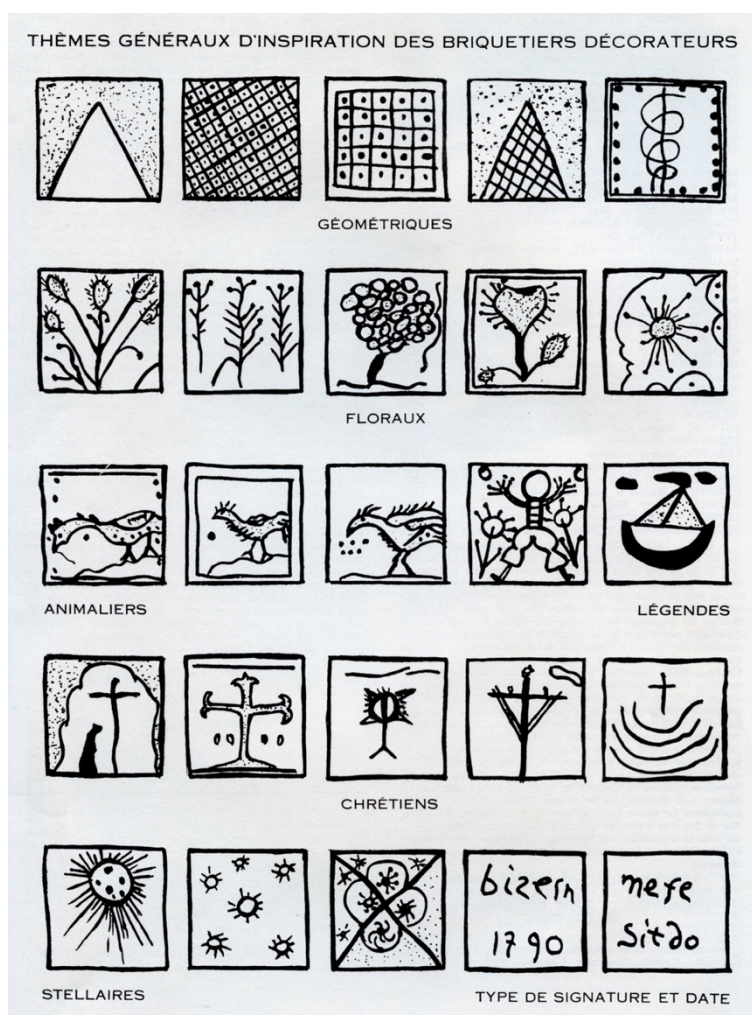

Foto © Gilles Peyre, Casa del Patrimoni, Ceret (66)

- i a vegades amb formes estel·lars (sol, lluna, estels)

Foto © Gilles Peyre, Casa del Patrimoni, Ceret (66)

Document © Museu Casa Pairal, Perpinyà

L'estil d'aquests dibuixos fluctua:

- geomètric antic (corbes, triangles) del 1700 al 1800 ;
- naturalista simbòlic (realistes i sovint associats a una iconografia religiosa, també consten de lletres de l'alfabet) del 1800 al 1850
- amb triangles, del 1850 al 1880

- amb dates i inicials

Foto © Gilles Peyre, Casa del Patrimoni, Ceret (66)

Entre les inscripcions trobades figuren, essencialment en català, el nom de l'artesà, i també algunes fórmules propiciatòries, com « *lo senyor protega* » al Mas d'en Camo a Reiners (66) el 1805.

Per a concloure, a l'interior de certs edificis es trobaven cairons pintats que sostenien les teules de la teulada. Era el cas a Perpinyà (66), amb cairons al sostre dels pisos superiors en l'antic Col·legi dels Jesuïtes, plaça dels orfebres (il·l. més endavant), el sostre que correspon als camerinos dels artistes del Teatre Municipal. Durant les obres s'ha pogut disposar alguns d'aquests cairons de 16 x 32cm i fan part d'ara endavant de l'inventari de les col·leccions del Museu Casa Pairal.

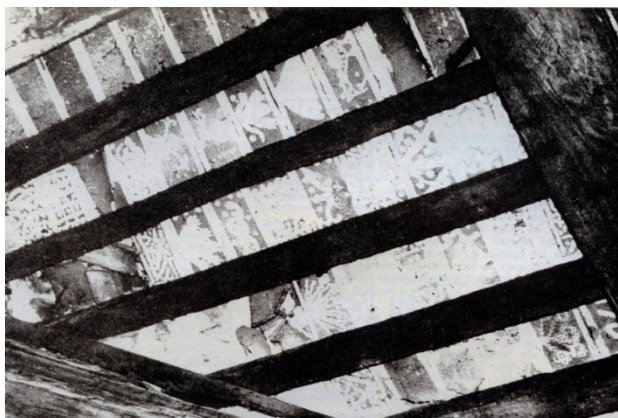

Foto © Museu Casa Pairal, Perpinyà

Fonts:

- *L'art populaire des tuiles peintes en Catalogne occidentale aux XVIIe, XVIIIe et XIXe siècles* in *Journal temporaire du MUSEE CATALAN DES ARTS ET TRADITIONS POPULAIRES CASA PAIRAL – El Castellet – Perpinyà, n°3, primavera 1985*

- *Art Populaire des corniches peintes (Albères, Vallespir et Aspres)*, catàleg de l'exposició de l'1 de juliol de 2015 al 30 de maig de 2016 del MUSEU DEL PATRIMONI FRANÇOISE CLAUSTRE a Ceret (66)
- *Le Pegau*, butlletí nº18, setembre de 2020, de l'associació *Terres cuites* amb la retranscripció de la conferència impartida per Brígida PAYROU-NEVEU i Georges MICHEL intitulada « *Les corniches en tuiles peintes* »

l per a completar:

- *La tuile peinte de Tautavel et la permanence d'un art schématique dans les Pyrénées-Orientales*, d'ABELANET Jean, in *Tautavel, des hommes dans leur vallée*, de MARTZLUFF Michel, CATAFAU Aymat i GALINIER Martin amb nombrosos col·laboradors, Presses Universitaires de Perpinyà, 2012
- L'estudi de Christelle NAU : *Les savoir-faire et usages constructifs*
<https://www.culture.gouv.fr/Media/Thematiques/Patrimoine-culturel-immateriel/Files/Fiches-inventaire-du-PCI/Les-savoir-faire-et-usages-constructifs-de-la-terre-cuite-dans-les-Pyrenees-Orientales>
 o <https://journals.openedition.org/pds/3637>,
- I el lloc web de l'última rajoleria en funcionament a Catalunya nord:
<https://www.ste-marcelle.fr/>

Museu Casa Pairal

El Castellet, Plaça de Verdun
 66000 Perpinyà
 Telèfon: 00.33.(0)4.68.35.42.05

Retrobeu el Museu a la pàgina web de la Vila:
[Casa Pairal | Perpignan la rayonnante \(mairie-perpignan.fr\)](http://Casa.Pairal|Perpignan.la.rayonnante(mairie-perpignan.fr))

Observacions? Contacteu-nos:

Servei dels Públics dels Museus de Perpinyà

musees-mediation@maire-perpignan.com

Telèfon: **00.33.(0)4.68.66.24.66**

